

Nyt og noter

FREDERIKSBORG STATSSKOLE UNDER FIRE REKTORER FRA 1902-1977

Af lektor E. GJERLØFF

Lektor E. Gjerløff, der har været lærer ved Frederiksborg Statsskole fra 1922 til 1966, skildrede i Frederiksborg Amts Avis den 13/6-1976 skolens fire rektorer i det 20. århundrede. Nedenstående er en omarbejdet gengivelse af denne artikel.

Frederiksborg Statsskole er en »kongelig« skole. Den oprettedes 1633 af Chr. IV personlig. Han måtte have et sted, hvor slotspersonalets børn kunne lære dansk, regning og religion. Det skete i en lille toetagers bygning på indkørselsvejen til slottet. Den står der endnu. Skolens 300 årige historie er behandlet i en bog af Bjørn Kornerup, hvortil interesserede henvises. Omkring år 1900 gennemgik skolen en krise.

Da rektor Conrad Iversen som pensionist i 1902 forlod »Frederiksborg lærde Skole«, som Frederiksborg Statsskole dengang hed, befandt skolen sig i en tilstand, hvor dens nedlæggelse alvorligt overvejedes. Den havde kun 67 gymnasieelever. Den »elementarskole«, som var blevet optaget i 1889, talte 109. Men den nye skolelov, »Loven om højere Almenskoler 1903«, reddede den. Denne lov skabte en enhedsskole med organisk forbindelse mellem de kommunale folkeskoler og den højere undervisning i statsskolerne, omfattende mellemskole, realklasse og gymnasium. Den gamle klassisk-sproglige linje spaltedes i to dele: den nysproglige og den klassisk-sproglige. Den matematiske linje bibeholdtes. Piger fik adgang til gymnasiet. Skolen fik navnet Frederiksborg Statsskole. Men endnu, da jeg i 1922 ansattes som adjunkt, kaldte ældre Hillerød-borgere skolen »den lærde skole«.

Rektor, dr. phil. Karl Hude

Med denne lov begyndte skolens vækst. Denne skyldtes ikke alene, at tiderne blev økonomisk bedre, men nok så meget den nye rektor, dr. phil. Karl Hude, der med kraft styrede skolen fra 1902-1921, hvor

Dr. phil. Karl Hude, 1860–1936, var rektor ved Frederiksborg Statsskole fra 1902–1921. Han blev herefter rektor ved Metropolitanskolen indtil 1927. Fotografi fra 1907. KB's billedsamling.

han blev rektor for Metropolitanskolen. Han måtte lide den tort, at skolen af mangel på tilgang ikke fik den klassisk-sproglige linje før 1914. Som følge af oprettelsen af mellemskolen – en fortrinlig skolegren, som jeg fra forældres side kun har hørt lovord om – nedlagdes elementarskolen 1908. I 1920 var elevtallet 313, og man byggede en tværfløj fra den smukke gamle hovedbygning hen til gymnastiksalen, hvorved man fik 7 lokaler mere og en festsal. Dette var rektor Hudes sidste triumf i Hillerød.

Rektor Hude var en statelig og myndig mand, der nød stor anseelse i byen. Han talte kort og klart. Både elever og lærere havde respekt og ærefrygt for ham. Da jeg – et år efter hans afgang – blev adjunkt ved skolen, fortalte kollegerne, at han var lidt egenrådig og egocentrisk, men ingen frakendte ham lederevner. Han sagde: mine elever, mine lærere, mit elektricitetsanlæg, mine faglokaler. Han havde sine morsomme vaner. En af dem var: »Her plejer jeg at sige en pudsigheid«.

En gammel elev fortalte mig, at rektor Hude efter denne bemærkning gik i stå og lidt efter sagde: »Det er dog mærkeligt. Jeg tror, jeg har glemt den.«

Jeg har kendt rektor Hude. Han morede sig som rektor ved Metropolitanskolen med at undervise i klassiske sprog som privatdocent på Universitetet. Der gik jeg til øvelser hos ham. Han var en fortræffelig lærer, lærd og dybtgående. Senere traf jeg ham, da jeg var lærerkandidat i tysk hos dr. phil. Højberg-Christensen, der dengang var lektor ved Metropolitanskolen. Også der nød rektor Hude stor agtelse. Jeg husker en morsom situation. Vi fulgtes en gang ad gennem Botanisk Have, og den høje rektor sagde: »Jeg har med fornøjelse læst Deres kommentar til Heines Harzreise. Men jeg må dadle, at De ikke har givet oplysning til ordene: »Et kvindemenneske, som dér drev sit horisontale håndværk.« »Det er da ligetil«, svarede jeg, »håndværk er jo beskæftigelse, og horisontal betyder vandret, altså: sin vandrette beskæftigelse.« Han standsede et øjeblik. Så lo han: »Hø, hø, hø! Nej, De har fuldkommen ret. Vandrette beskæftigelse! Virkelig morsomt. En virkelig pudsigheid.« Han kunne altså også være for lærd.

Rektor L. J. Ring

Det var ikke let at følge efter Hude, en højtanset, lærd og myndig mand. Efterfølgeren hed rektor L. J. Ring, en mand jeg i tidens løb kom til at værdsætte højere og højere. Han kom fra Viborg Katedralskole og var gårdmandssøn fra Jylland. Han var en smuk mand og også altid smukt klædt. Han var landskendt som fremragende matematiklærer. Og med ham kom de pædagogiske anlæg i forgrunden. Han var elsket af de matematiske elever. Og de beundrede hans lærebøger.

Men hos forældrene mødte han modstand. Til dels også hos lærerne. Som så mange, der kom fra Jylland, var hans sprog præget af det jyske. Og da han tilmed i en translokationstale havde været så uheldig at sige

Lauritz Jørgen Ring, 1873–1948, var rektor ved Frederiksborg Statsskole fra 1921–1938. Fotografi fra 1930. KB's billedsamling.

»sans comparaison«, var dette længe et samtaleemne i byens embedsmandskredse. Yderligere følte man sig krænket over, at han talte meget om »Viborgpædagogik«. Hillerød var vel ikke ringere end Viborg, som tilmed lå i Jylland, vel? Og han var særdeles demokratisk. Han vogtede over, at der under ingen omstændigheder skete en elev uret, hvis han kom fra et ringere stillet hjem.

Han var også ængstelig ved drengenes og pigernes fællesskab i skolen, – han følte sig som moralens vogter. I mit første adjunktår gik jeg

med »putties«, på dansk »viklers«, tykke bånd, der rulles om benet fra fod til knæ. Jeg blev kaldt ned på kontoret, hvor han – meget venligt og forsigtigt – antydede, at denne påklædning kunne virke »æggende« på de unge piger i gymnasiet. Nogle år senere sendte han borgmesterens datter, der lige havde fået en splinterny »splitkjole« eller »slidskjole«, hjem med ordre til at skifte tøj og møde anstændigt påklædt.

Mere fornuftig var han i en anden situation. Jeg havde – også i mit første adjunktår – i en time sagt, at »rent biologisk var enhver kvinde berettiget til at føde et barn«. Det resulterede i 3–4 forældreklager, og han forlangte, at jeg skulle skrive under på aldrig at drive »sexuel propaganda«.

Og jeg underskrev. Da han trak sig tilbage, leverede han mig »papiret« igen.

Som leder af skolen var han dygtig. Med stor dygtighed førte han skolens sag mod ministeriet. Chr. IV havde givet skolen ret til hvert år at få to regenspladser, hver på 3 år. Denne ret ville ministeriet fragte skolen. Forhandlingernes resultat blev, at skolen beholdt sine to regenspladser, dog således at de først kunne overtages efter 3 års studentertid, den bedste løsning. Ministeriet fik derved i 3 år 2 pladser, og skolen genoptog så sine rettigheder med mere modne studenter og muligheder for yderligere at søge regensplads på lige fod med andre skoler.

Lærerne

Efterhånden foryngedes lærerpersonalet. Da jeg i 1922 kom til skolen som 25 årig, var de to yngste lærere – fraset Peter Grove – 16 og 18 år ældre end jeg. Det var lektorerne K. Chr. Bredsdorff og klassicismens fremragende repræsentant, Hans Boisen. Alle de andre var ældre. Kort efter kom fru Nanna Gandil som lærerinde i håndgerning og gymnastik. Også hun var ung. Jeg ser endnu for mig lektor Hans Chr. Velshou, der vist var 73 år, i skolens afrakkede lærerværelse stå på en vakkelvorn stol og rage i lærernes håndbibliotek for at finde fru Gandils alder. Lektorerne Knud Fr. V. Kretschmer og Chr. M. Neergaard fulgte efter. Nanna Gandil er nu 86 år. De andre er døde.

Fru Gandil, præstedatter fra Lolland og enke, interesserede sig for folkedanse. Hendes store kendskab til folkedragter resulterede i en

samling af helt originale folkedragter – der er vist ca. 80 – som hun har foræret skolen, der stadig har en »folkedanserforening«, som mødes og undertiden drager til folkedansstævner rundt om i verden.

Der dannede sig traditioner på skolen. III g afleverede på deres sidste skoledag »krogen«, den eneste siddeplads på den pauvre legeplads, til II g under kåde og oprørske taler.

Det store valnøddetræ i gården plyndredes en bestemt dag. Valnødderne blev i et par gymnastiktimer slået ned af gymnasieeleverne med lange stokke og samlet i store kurve. I frikvartererne kastedes de i grams til mellemskoleeleverne, der styrtede sig over dem som dyr, der fodres. – En gang om året var der »skolekomedie og bal«, en tradition, der har holdt sig på den nye skole, der oven i købet fik sin egen scene med alt til faget henhørende.

Lejrskolen

I 1928 ansattes lektor Palle Berg-Sørensen. På dette tidspunkt var pædagogiske kredse begyndt at beskæftige sig med »lejrskoler«. Berg-Sørensen var meget optaget af dette. Og i en sjælden grad fik han her heldet med sig. Frederiksborg Statsskole begyndte år 1935 sin første lejrskole på »Hvide Klint« ved Frederiksværk. I en enestående grad lykkedes det Berg-Sørensen at få byen og dens pengeinstitutter gjort interesseret i lejrskoleundervisning. Han grundlagde »Den nordiske Lejrskole« og kan med god samvittighed betragte de 3 ridderordener, som Danmark, Norge og Sverige belønnede ham med. Men han støttedes også af rektor Ring. Med sin sikre pædagogiske sans så han de muligheder, denne skoleform gemte i de 8 dage, Lejrskolen skulle vare. Eleverne, der jo kom fra by og land, fra fattigt og rigt miljø, fra vidt forskellige kulturkredse, ville i dette samvær opnå at blive en sammensvejet klasse. Klikedannelser, som skolen altid havde modarbejdet, ville vanskeliggøres. Fællesarbejdet, samlet om enkle, store opgaver, og dermed den sociale forståelse, ville blive begunstiget af gruppearbejdet. Og endelig ville eleverne kunne få deres teoretiske viden udviklet i praksis. Hans blik herfor så jeg et morsomt eksempel på. Eleverne skulle i Store Kregme måle kirketårnets højde ved at finde bredden af en mursten og så tælle murstenene op til toppen. Men i nærheden – og efter sædvane uden at blande sig i foretagendet – stod rektor Ring. Han sagde til mig: »Det er jo en simpel geometrisk opgave. Man op-

stiller to stave af forskellig højde, men med en linje fra jorden op over begge stavene til kirketårnets top. Så får man en retvinklet trekant og regner tårnets højde ud«. Det var hebraisk for mig. Mit eneste bidrag til lejrskolearbejdet var et forslag om at følge et træfrø fra planteskole, udplantning, vækst, fældning, tømmervirksomhed til snedkeren med besøg de forskellige steder.

300 års jubilæum

I 1933 fejrede skolen sin 300 årige fødselsfest. Museumsdirektør Otto Andrup lagde som formand for Forældrenævnet pres på rektor Ring for at få denne højtidssdag fejret så pompøst som muligt. Det skete. Hovednummeret fandt sted i Slotskirken. Chr. X deltog. Jeg hørte ham sige i en vred tone til Andrup: »Skal jeg sidde i det der bur?« Det var kongelogen i Slotskirken, han udtalte sig om. Rektorer fra Universitetet og Den polytekniske Læreanstalt talte. Den sidste roste skolen for dens fortræffelige matematiske studenter i matematik og især kemi. Sjællands biskop prædikede. Sangkor af eleverne. Under lovtalerne i slottets »testuer« modtog rektor hyldesten med lærerpersonalet i en halvrunde bag sig. Vi var i kjole og hvidt fra om morgenen kl. 9. Andrup havde nået sit mål: at skabe respekt og opmærksomhed omkring skolen.

I et af sine senere rektorår havde rektor Ring indbudt gymnasieskolernes undervisningsinspektør, dr. phil. Højberg-Christensen til middag. Det kunne han roligt gøre! Fru Ring var kendt for sine glimrende middage og begge for deres jyske gæstfrihed. Højberg-Christensen erklærede, at han aldrig uden ærefrygt stod »in diesen heiligen Hallen«, og derpå holdt han en smuk lovtale over skolen.

Men det kunne ikke nægtes, at »diese heiligen Hallen« måtte gøre et luvsldit indtryk. Der trængtes i høj grad til en ny skole. Borde, skolebænke, katederstole var i en elendig forfatning. Skolen fik vist 800 kr. om året til reparationer. Kalkpudset faldt ned. Taget var utæt, og det regnede ned i skolens kostbare bibliotek. Pigernes gymnastiksal var på størrelse med en spisestue. Ydermere stod der i enkelte klasserum en regulær spyttebakke, som rektor Ring, der skråede, ikke ønskede fjernet. Drengenes lokummer, der var anbragt bag ved den nye tværbygning, var en skandale. Sammesteds var et ildelugtende pissoir, og ved siden af dette et aflåset lokum for lærere.

Dette benyttedes dog ikke mere af lærerne, for oven over lærerværelset var der – af Hude eller Ring – anbragt et moderne WC. Der sad jeg i et frikvarter, og da jeg skulle gå, var låsen i baglås. Jeg husker endnu min rædsel. Der var imidlertid et skråt tagvindue, der førte ud til skolens loft, og derude var et tagvindue til. I min nød steg jeg op på WC-sædet, slog vinduet helt op og kunne lige nå at åbne det yderste vindue, således at jeg ved at holde i dets kant med stort besvær kunne trække mig ud gennem det inderste vindue og ud på skolens loft. Og til loftet havde jeg en nøgle. Jeg skyndte mig – noget ophidset – ned til rektor Ring på kontoret for at forlange, at WC-rummet for fremtiden lukkedes med en krog. Men jeg var endnu ikke nået til kravet om »krogen«, før han lo. Han lo, så han knapt kunne holde op. »Ja, naturligvis«, sagde han om krogen. »Jeg forstår ikke, at De kunne komme igennem vinduet«. Det forstår jeg selv heller ikke i dag.

En censor fra en privat realskole sagde ved realeksamen til mig: »Ved De, hvad der ville ske med en privat realskole, hvis den så ud som Deres statsskole? – Den ville blive lukket som utilbørlig«.

Alt dette havde imidlertid kun ringe indflydelse på skolens undervisning og friske ånd. En forfatterinde, Estrid Ott, skrev i en kronik i Ekstra Bladet betitlet »Skolen med spyttebakkerne«. Hun var nylig flyttet til København og lovsang »skolen med spyttebakkerne« på bekostning af det københavnske skolepalæ, hendes datter var kommet over i. Da Højberg-Christensen i 1939 atter var i Frederiksborg Statsskole for at indsætte den ny rektor, sagde han til mig: »Må jeg se spyttebakkerne!« Det var nemt gjort.

Den 31/12 1938 tog rektor Ring sin afsked. Det skulle ske i stilhed. Men gymnasieeleverne hyldede ham ved en skolefest. Han skænkede skolen den smukke fane, hvis skaf i årenes løb er prydet med skolens sejrsmåder i sportsskæmpe. Sidste gang jeg så ham, var en dejlig sommerdag på Holte Station. Han så frisk og glad ud med en lyseblå aurikel i sit knæphul. Kort efter døde han.

Rektor H. M. Jensen

Den 1/1 1939 fik Frederiksborg Statsskole en ny rektor, en lille sirlig mand, H. M. Jensen. Han var fynbo. Nogle elever omtalte ham som Hans Majestæt Jensen. Han var værdig og selvsikker og førte med dygtighed skolen – trods besættelsen af gymnastiksalen som lazaret – igen-

H. M. Jensen, 1885-, var rektor ved Frederiksborg Statsskole fra 1939-1954. Fotografi fra 1945. KB's billedsamling.

nem de fem krigsår. Han var principfast og havde svært ved at ændre sine anskuelser eller være modtagelig for ændringsforslag.

Som skolens inspektør måtte jeg ofte have privatsamtaler med rektor Jensen. Ved disse tænkte jeg ikke sjældent med længsel på mine samtaler med rektor Ring. Det var samtaler mellem to mennesker. Nu var det ordre fra Hans Majestæt Jensen til lektor Gjerløff. Især havde han en bemærkning, som irriterede mig i høj grad: »De må forstå, lektor Gjerløff, at . . .« Jeg forstod udmærket, at mine forslag krænkede

hans »principper«, men disses holdbarhed troede jeg ikke på. Det viste sig også nogle gange, hvor en sag antog et større omfang, at han ikke fik ret. – Men han har sikkert også følt, at jeg var svær at omgås. Nogle elever kaldte mig »hakkerten i hyttefædet«. I det daglige gik det dog ganske godt, og ved en af mine runde fødselsdage sendte han mig 6 flasker rødvin.

Hans helbred var ikke stærkt. Han led af mavesår, hvad der dog ikke hindrede ham i at blive 88. Under krigen kunne der naturligvis ikke arbejdes for den nye skole. Men der hengik fra 1945 endnu 9 år, før den nye skole blev en kendsgerning.

Tegningerne til skolen lå færdige. Striden mellem Undervisningsministeriet, der havde ønsket at eje den prægtige grund ved Teglgårdssøen, som Landbrugsministeriet rugede over, var endt. Allerede i rektor Rings tid havde Berg-Sørensen henledt hans opmærksomhed på dette sted. Ring og han havde foretaget opmålinger og foreslået ministeriet grundens størrelse. Det syntes, som om der kun skulle forhandles om bevillinger. Men departementschefen i Undervisningsministeriet, Frederik Graae, var modstander. Han nærede en sentimental kærlighed til den gamle skole, hvorfra han selv var dimitteret. Der var debatter mellem statens udvalgte arkitekt, Axel Maar, og rektor Jensen, for hvem der var planlagt en rektorbolig i den nye skole, som han ikke ville modtage. Og fremfor alt var der bevillingsspørgsmålet. Det var således, at der også var andre statsskoler, de endnu ældre »katedralskoler«, der krævede fornyelse. Og hvad skulle der ske med den smukke gamle hovedbygning? En avisartikel antydede, at kommunen kunne tænke sig at opkøbe den dejlige grund ved Teglgårdssøen. Berg-Sørensen satte en indsamling i gang blandt lærerne for at kunne meddele undervisningsministeriet, at man ville forære dette de 400.000 kr., som den var vurderet til. Han støttedes af amtsskolekonsulent L. C. Jensen. Dette satte ny gang i forhandlingerne, for dette tilbud kunne man naturligvis ikke modtage. Maar gjorde sine tegninger færdige – uden rektorbolig, staten bevilgede 5 millioner til nyopførelsen. Således lå sagen, da rektor Jensen efter en alvorlig operation for blødende mavesår gav op og søgte sin afsked. – Valnøddetræet var gået ud. Og drengenes toiletter var uforandrede. Rektor Rings smukke have bag ved gymnastiksalen havde mistet sin skønhed på grund af for kraftig beskæring.

Hans Wilh. Larsen, 1908–, var rektor ved Frederiksborg Statsskole fra 1954–1977. Fotografi fra 1964. KBs billedsamling.

Rektor Hans W. Larsen

1954 fik skolen så en ny rektor. Han kom som et friskt vindpust til en stillestående skovsø. Det var lektor Hans W. Larsen, der forlod sin stilling som inspektør ved Th. Langs Skole i Silkeborg. Rektoren dér, Karen Linderstrøm-Lang, var en ældre dame, der gerne overlod store dele af skolens administration til den initiativrige mand. Han var vel udrustet til en rektorgerning. Han var åben, handlekraftig og helt uden kompleks for ministeriet, en dygtig forhandler, der i løbet af kort

tid fik ryddet de sidste hindringer af vejen. Jeg husker det sidste lærermøde før påbegyndelsen af arbejdet. Alle, der anvendte faglokaler, lærere i gymnastik, fysik, kemi, naturfag, sløjd, historie og sang fik at vide, at de kunne komme med forslag til den og den dato og få dem drøftet og eventuelt antaget.

Men forslag senere kunne ikke komme i betragtning. Mine kolleger lagde sig ordentlig i selen og skabte – i forening med rektor – en idealskole. Der kom orden i klasseværelserne, hvor der før var rod. Alt inventar kasseredes. Biblioteket ordnedes af en bibliotekar. Drengetoiletterne blev mønstergyldige. Lærerværelset blev en sal, og ved siden af den kom en mindre sal, lærernes arbejdsrum, med små borde og stole. Bag festsalen, der kan rumme godt 700 mennesker, byggedes en scene med alle behørig elementer. Legeplads, festsal, gange smykkedes med kunstværker. Der blev anlagt parkeringsplads.

Jeg har altid fundet, at der var noget aladdinagtigt ved denne skoles tilblivelse. Alt har været gennemtænkt fra begyndelsen og blev fuldbragt på utrolig kort tid. Ja, selv det manglende vindue i Aladdins palads har sin parallel. Pedellen har besværligheder med at få sin sneplov op af kælderen og må gennem hovedindgangen for at komme ud på legepladsen med den. Dametoiletet til festsalen er for lille, og yale-låsen til biblioteket drejer den forkerte vej.

Der har været et smukt samarbejde mellem arkitekten med hans hjælpere og rektor med skolens lærere. Og så slog beregningerne til. Der var 100.000 i overskud. Og rektors sans for orden har bidraget til, at skolen i dag ser ud, som om den var nybygget.

Den gamle skole fornyedes ved en nænsom og omhyggelig restaurering af arkitekt Jens Lundquist. Det blev en smuk handelsskole. Spørgsmålet om rektorboligen løstes let. Finansudvalget købte en villa på Parkvej af passende størrelse. Der fik staten – for en gangs skyld – gjort en god handel.

Rektor, der gik af til februar 1977, har jo nu fejret sin sidste translokation. Det er naturligt, hvis han føler vemod og stolthed ved at skilles fra den skolebygning, hvis tilblivelse han har en så betydelig andel i.

Men skolen, der idag er landets største gymnasium, vil fortsætte. Og jeg vil ønske for den, at det vil ske i tilslutning til slutningsstrofen af lektor Bredsdorffs »skolesang« fra de gamle dage:

Kongelige skole! Du
gav os vækst og gav os viden.
Giv de unge frem i tiden
lys i tanken, ild i hu
så vi vandre kan ad vejen:
ad den vej, der er vor egen.
Ranke viljer, munter trods,
varme hjerter – det er os.

EILIF FRANK OG KILDERNE TIL FRISKOLERNES HISTORIE

Af ROAR SKOVMAND

I Årbog for Dansk Skolehistorie 1976 gav friskolelærer Eilif Frank på side 33–40 en redegørelse for sin resultatrige indsamling af kilder til friskolernes historie, der blev påbegyndt i 1969 med støtte fra Institut for Dansk Skolehistorie, Dansk Friskoleforening og med bevillinger fra Statens humanistiske Forskningsråd. De indsamlede arkivalier er blevet deponeret af Dansk Friskoleforening i Landsarkivet for Fyn.

Ved en særlig bevilling fra Forskningsrådet er der med bistand fra gårdejer Hans Nørgaard udarbejdet en mønstergyldig arkivregistratur, udgivet af Dansk Friskoleforening med titlen »Danske Friskolearkiver 1852–1977«, omfattende 110 stencilerede sider samt aftryk af Eilif Franks nævnte redegørelse. Registraturen dækker ikke blot det i Landsarkivet deponerede kildestof, men også en del arkivalier, der stadig befinder sig i privat eje. Registraturen er inddelt i følgende afsnit: Dansk Friskoleforening – »Bavnen« (friskolernes blad) – Enkelte friskoler (omfattende 69 skoler alfabetisk ordnet) – Enkelte personer (omfattende 30 personarkiver, hvoraf enkelte med flere hundrede brevskrivere). Registraturen er tilgængelig i Rigsarkivet og i samtlige landsarkiver.

Dette fornemme arbejde blev den 22. juli i år afleveret af Eilif Frank ved Dansk Friskoleforenings kursus på Grundtvigs Højskole, Frederiksborg. Ved samme lejlighed havde professor, dr. jur. O. A. Borum som formand for bestyrelsen for G. E. C. Gads Fond, et fond, der efter sin

fundats har til opgave at støtte indsats med videnskabelige, kulturelle og kirkelige formål for øje, bedt professor Roar Skovmand om at overrække Eilif Frank en hædersgave fra fondet på kr. 10.000 i erkendelse af det pionerarbejde, han har udført.

I forbindelse med overrækkelsen udtalte Roar Skovmand:

»Der er ved Eilif Franks ihærdige indsamlingsarbejde omsider og i den ellefte time skabt et grundlag for studiet af friskolernes historie, som hidtil har været savnet. Der er også skabt et grundlag, som rækker ud over friskolernes egne vægge. De grundtvig-koldske friskolers miljø var sammensmeltet med folkehøjskolernes, efterskolernes, forsamlingshusenes og andelsbevægelsens. Det er Frank, der har givet stødet til, at Dansk historisk Fællesforening har taget initiativet til et hele landet omfattende indsamlingsarbejde af kilder til de folkelige bevægelser historie, som friskolerne – med Franks egne ord – er en uløselig del af.«

Institut for Dansk Skolehistorie

Hovedbegivenheden i år har været tidligere stipendiat Ellen Nørgaards forsvar for afhandlingen »Lille Barn – hvis er du?« Forsvaret fandt sted onsdag 1. juni 1977 i festsalen på Danmarks Lærerhøjskole. Officielle opponenter var professor Mogens Nielsen og professor, dr. phil. Roar Skovmand; sidstnævntes opposition er trykt i nærværende årbog. Som uofficiel opponent talte skoleinspektør Torben Gregersen. Ellen Nørgaard har på denne baggrund opnået den pædagogiske doktorgrad.

Instituttets faste stok er fremdeles ekstern lektor, dr. theol. K. E. Bugge, assistent Margit Jørgensen, lektor, mag. art. Ingrid Markussen, lektor, dr. pæd. Vagn Skovgaard-Petersen og professor, dr. phil. Roar Skovmand. Som kandidatstipendiat har siden 1. jan. 1976 været tilknyttet cand. pæd. Else Karlshøj, der arbejder med udviklingen i folkeskolens centralisering på landet efter 1937.

Instituttets medarbejdere har efter opfordring fra Det centrale Uddannelsesråd til den planlagte publikation »U-90« (uddannelsesplanlægning frem til 1990) skrevet en fremstilling af »de officielle og alment accepterede mål og metoder« i det danske skolesystem fra ca. 1920–1975; medvirkende har endvidere været lektor Dan Ch. Christensen fra Roskilde Universitetscenter.

Medarbejderne har alle været engageret i arbejdet med biografering af skolefolk til den kommende udgave af Dansk biografisk Leksikon – med Roar Skovmand som primus motor.

Fællesprojektet »den danske skolehistorie i 20. århundrede« er skredet fremad, omend ikke med stormskridt. Dette arbejde er nu rykket op til en førsteprioritet i rækken af opgaver.

I efteråret 1976 arrangerede Instituttet en række offentlige forelæsnings på Danmarks Lærerhøjskole over temaet »Lighed i skolen – mulighed eller illusion?« Forelæserne var: undervisningsminister Ritt Bjerregaard, lektor, dr. K. E. Bugge, lektor Finn Lambert, professor Mogens Nielsen, lektor, dr. Vagn Skovgaard-Petersen, professor, dr. Kaj Spelling.

Instituttets undervisning i øvrigt er udført dels i form af en studie-

kreds om den danske folkeskole gennem de sidste tyve år (Ingrid Markussen), dels som kursus for de fag.-pæd. studerende på 2. del (Ingrid Markussen og Ellen Nørgaard), dels som vejledning for studerende med henblik på udarbejdelse af større opgaver og afhandlinger (Ingrid Markussen og Vagn Skovgaard-Petersen).

Vagn Skovgaard-Petersen

Albert Engström selvportræt. Omslagsvinjet i farve for originaludgaven af »Läsebok för svenska folket« 1938, gengivet i »Mot aftonglöden«, Albert Bonnier 1965.

Selskabet for Dansk Skolehistorie

holdt sit årsmøde med generalforsamling lørdag den 27. november 1976 i Lærerstandens Brandforsikring. Stinus Nielsen var vært og Roar Skovmand dirigent.

I sin beretning gjorde formanden, amtskonsulent J. Ingemann Pedersen, status over arbejdet i de 10 år, der var forløbet siden Selskabets stiftelse i november 1966; især betydningen af årbogen blev understreget.

Ved styrelsesvalget trak følgende medlemmer sig tilbage: Ingemann Pedersen, landsarkivar, dr. Harald Jørgensen og overlærer Ole Warthoe-Hansen. For dåd og råd blev de hyldet. I deres sted valgtes arkivar, mag. art. Grethe Ilsøe, museumspædagog Ove H. Nielsen og amtskonsulent Viggo Witt-Hansen; genvalgt blev Robert Hellner og Chr. Friis Damgaard.

Generalforsamlingen besluttede at forhøje kontingentet, der herefter er 50 kr. for ordinære medlemmer, 30 kr. for uddannelsessøgende og pensionister, 60 kr. for ægtepar.

Efter et jubilæumspræget kaffebord holdt Undervisningsministeriets rådgivende arkitekt *Hans Henning Hansen* et foredrag »skolebyggeri gennem tiderne«, der findes trykt i nærværende årbog.

På det efterfølgende styrelsesmøde konstituerede den nyvalgte styrelse sig med Vagn Skovgaard-Petersen som formand, lektor Knud Prange som næstformand, Robert Hellner som kasserer og Chr. Friis Damgaard som sekretær.

Styrelsen har arbejdet med udgivelsen af en trykt folder, der meget gerne skal fordoble medlemstallet, der ligger på ca. 650. Til dette arbejde har Selskabet med tak modtaget tilskud på 3000 kr. fra Sparekassen SDS.

I foråret 1977 har Selskabet udsendt en ny og smuk publikation »En landbylærer ser tilbage«, redigeret af Ingrid Markussen. Det er nogle meget indholdsrige erindringer om skolen og samfundslivet i 19. århundrede, skrevet af lærer *Knud Ottosen* omkring år 1900. Den er en oplagt gavebog! Af Selskabets medlemmer kan den erhverves for 33 kr.

ved henvendelse til kassereren; normalprisen er 48 kr. Den beskedne pris skyldes tilskud fra Undervisningsministeriet og Goods fond.

Det har knebet for Selskabet at få pengene til at slå til, ikke mindst på grund af stigende trykningsomkostninger til årbogen. For økonomisk hjælp i en vanskelig situation er vi tak skyldig til de nævnte fonds, Undervisningsministeriet og Lærerstandens Brandforsikring.

Vagn Skovgaard-Petersen